JEGYZETEK

BEVEZETÉS

[1] Meller V. Ágnes: *Egy bronzkori krimi ürügyén. Világosság* 1978/10.

[2] Robert Katz: *La politique de la fin du monde. Cérès.* Revue de FAO sur le developpement 1974/1.

[3] *Le Courrier* 1974/5.

[4] Lester R. Brown: *World Population Trends: Signs of hope, signs of stress.* Worldwatch Institute, Washington D.C., 1978.

[5] *Tendances demographiques recentes et perspectives d'avenir.* Annexe II. Az 1974. évi bukaresti Népesedési Világkonferencia (a továbbiakban: NV) számára készült jelentés.

[6] Léon Tabah: *Le bouleversement de la carte démographique mondiale. Le Monde* 1979. ápr. 10–11.

[7–8] *Population, ressources et environnement.* A bukaresti NV számára készült jelentés.

[9] R.–P. Paringaux: *Le ghetto de la faim*. *Le Monde* 1979. júl. 13.

[10] Vö. J. Moerman: *Le problème de la population.* Paris, 1975.

[11] Az itt és a következőkben szereplő adatok az *Anuarul statistic* (Direcția centrală de statistică, Bucureşti) 1978-as évfolyamából származnak.

MALTHUS

[1] E. A. Wrigley: *Népesedés és történelem.* Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1973.

[2] Louis Salleron: *Essai sur le principe de population. Malthaus*. Paris, 1972.

[3] E. A. Wrigley: *I. m.*

[4] L. Salleron: *I. m.*

[5] J. M. Keynes: *Economic Possibilities of Our Grandchildren,* 1931.

[6] J. K. Galbraith: *The Affluent Society.* II. kiadás. Hamish Hamilton, 1977.

[7-8] L. Salleron: *I. m.*

[9] Marx: *A politikai gazdaságtan bírálatának alapvonalai.* Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1972, II. 80.

BIOLÓGUS KASSZANDRÁK

[1] Alfréd Sauvy: *Changements quantitatifs et qualitatifs des populations humaines sous l'influence des progrés biomédicaux. Médicine et Hygiéne* 1972/10.

[2] J. Moerman: *I. m.*

[3] *Population, Evolution and Birth Controll.* Ed. Garrett Hardin, II. kiadás, San Francisco, 1969.

[4] Vö. Daniel Bellnek Herman Kahn és B. Bruce Briggs *Things to Come. Thinking about the 70's and 80's* (New York, 1972) című művéhez írt előszavával.

[5] A. Sauvy: *I. m.*

[6] *Population, Evolution and Birth Controll.*

[7] Sem Haldane, sem H. G. Wells nem érte meg ezt az időt.

OMEGA PONT VAGY LASSULÓ GYARAPODÁS?

[1] A mértani haladvány olyan számsorozat, amelyben a másodiktól kezdve mindegyik tag egyenlő a közvetlen előtte lévő tagnak és egy állandó számnak a szorzatával. Pl: 3; 3.5; 3.5^2; 3.5^3; 3.5^4; ... vagy általánosabban: a, a.k, $a.k^2$, $a.k^3$:.. $a.k^n$. Az a,k^n képlet az exponenciális növekedést fejezi ki, ahol *a* az alapnépesség, *k* a növekedési arányszám, *n* pedig az időegységek (évek) száma.

[2] Gondolat kiadó, Bp. 1973.

[3] A számtani haladvány olyan számsorozat, amelyben a másodiktól kezdve mindegyik tag egyenlő a közvetlen előtte lévő tagnak és egy állandó számnak az összegével. Pl: 3; 3+2; 3+2+2;... vagy általánosabban: a, a+k, a+2k, a+3k ... a+nk.

[4] Acsádi György–Theiss Ede: *A népesség alakulásának előrebecslése. Bevezetés a demográfiába.* Szerkesztette: Szabady Egon. Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, Bp., 1964.

[5] Vö. M. Reinhardt – A. Armengaud: *Histoire générale de la population mondiale.* Paris, 1961.

[6] *Die göttliche Ordnung in den Veränderungen des menschlichen Geschlechts aus der Geburt, dem Tode und der Fortpflanzung desselben erwiesen.*

[7] P. V. Verhulst művének címe: *Notice sur le loit que la population suit dans son accroissement.*

[7a] L. A. J. Quetelét főműve, a *Sur l'homme et le developpement de ses facultés ou Essai de Physique Sociale* csak 1869-ben látott napvilágot.

[8] R. Pearl – L. J. Reed: *On the Rate of Growth of the Population of the United States since 1790 and its Mathematical Representation.* 1920.

[9] *Mică enciclopedie de demografie.* Editura ştiinţifică, Buc, 1975.

[10] Teofil T. Vescan: *Az anyag ismerete a modem természettudományban. Társadalomtudomány és politika.* Szerkeszti: Jordáky Lajos. I. évf., I. kötet, 1946. június.

[11] E. A. Wrigley: *I. m.*

[12] Uo.

[13] Kaj Birket–Smith: *A kultúra ösvényein.* Gondolat könyvkiadó, Bp., 1969.

[14] Fritz Baade: *Versenyfutás a 2000. évig.* 3. átdolg. és bőv. kiadás. Közg. és Jogi könyvkiadó, Bp., 1965.

[15] R. Pressat: *Analiza demografică.* Editura ştiinţifică, Buc., 1974.

[16] Vl. Trebici: *Populaţia mondială.* Editura ştiinţifică, Buc, 1974.

[17] *Introducere în prognoza demografică.* Editura Junimea, Iaşi, 1974.

[18] A példákhoz szükséges népmozgalmi adatok az *Anuarul statistic* 1973. és 1978. évfolyamaibó1 származnak.

[19] Itt és részint a következőkben szereplő adatok zömét a fentebb idézett *Bevezetés a demográfiába* című mű alábbi fejezeteiből merítem: Acsádi György, Barsy Gyula–Theiss Ede, Miltényi Károly: *A népesedési folyamatok együttes elemzése;* Barsy Gyula–Theiss Ede: *A népesedés mechanizmusának vizsgálata.*

[20] Megjelent: Genus 1972/1–4.

AZ ÉHSÉG DIMENZIÓI

[1] R.–P. Paringaux: *I. m.*

[2] Edouard Saouma, a FAO vezérigazgatójának nyilatkozata. *Le Monde* 1979. júl. 13.

[3] Dr. Sárkány Pál: *A „világélelmezési válság" és ami mögötte van. Természet Világa* 1978/11.

[4] Vö. Lester R. Brown: *In the Human Interest.* New York, 1974.

[5] Fritz Baade: *Versenyfutás a 2000. évig.* 3. átd. és bőv. kiadás. Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, Bp., 1965.

[6] *Combien de personnes la terre pourrait-elle nourrir?* A bukaresti NV számára készült jelentés.

[7] Michael Allaby: *The World Food Problem.* London, 1972.

[8] Alexej Pokrovszky akademikus: *Non, nous n'allons pas à la famine. Cérés* 1972/6.

[9] M. Allaby: *I. m.*

[10] R.–P. Paringaux: *I. m.*

[11] Népszabadság 1969. jan. 4.

[12] Gunnar Myrdal: *Korunk kihívása: a világszegénység.* Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, Bp., 1974.

[13] A bukaresti NV-n elhangzott jelentésekből.
[14] *Restructurarea ordinii internaţionale.* Coordonator: Jan Tinbergen. Editura politică, Buc, 1978.
[15] M. Allaby: *I. m.*
[16] L. R. Brown: *I. m.*
[17] Népszabadság 1979. szept. 13–16.
[18] Jacques Angout: *Disette de riz en Asie. Science et Vie* 1978/10.
[19] Mihajlo Mesarovič – Edward Pestel: *Omenirea la răspîntie.* Editura politică, Buc, 1975.
[20] Dr. Sárkány Pál: *I. m.*
[21] E. Saouma: *I. m.*
[22] J. C. Pomonti: *Fascinantes et misérables villes d'Afrique. Le. Monde* 1979. febr. 4–5.,
[23] *Urbanisation et expansion des métropoles.* A bukaresti NV számára készült jelentés.
[24] *L'evolution démographique et le développement économique et social.* A bukaresti NV számára készült jelentés.
[25] *Anuarul statistic* 1978.
[26] *Restructurarea ordinii internaţionale.*

CSILLAPODÁS – DE MILYEN ÁRON?

[1] Például Kurt Witthauer és L. R. Brown.
[2] *Le Courrier* 1974/5.
[3] Az itt és a következőkben szereplő adatok, ha más forrásmegjelölés nem áll mellettük, az ENSZ demográfiai évkönyveiből és a Világbank ugyancsak évenként megjelenő *World Bank Atlas*aiból származnak.
[4] *Fejlődő országok lexikona.* Akadémiai Kiadó, Bp., 1973, 341.
[5] *Anuarul statistic* 1978.
[6] Uo.
[7] *World Bank Atlas 1977.*
[8] R.–P. Paringaux: *I. m.*
[9–10] Az ENSZ demográfiai évkönyvei.
[11] M. Mesarovič – E. Pestel:. *Omenirea la răspîntie.* Ed. Politică, Buc, 1975.
[12] A régebbi változatokat lásd Vl. Trebici: *I. m.;* az itt szereplő adatokat Léon Tabah, az ENSZ demográfiai osztálya vezetőjének az előbbiekben is idézett tanulmánya alapján részint módosítottam.
[13] L. R. Brown: *In the Human Interest.* New York, 1974.
[13a] *World Bank Atlas.* 1975, 1976, 1977.
[14] *New Scientist* 1978. jún, 22.
[15] Dorothy Nortman: *Changing Contraception Patterns; a Global Perspective. Population Bulletin.* Po-

pulation Reference Bureau, Washington D. C, 1977. VIII.

[16] Nincs kizárva, hogy az Iránban legutóbb végbement események hatására a terhességmegelőzés lehetőségével élők száma, ismét csökkenni kezd.

[17] A londoni *The Lancet* orvosi folyóirat 1978. jún. 10-i száma szerint rövidesen világviszonylatban rendelkezésre állnak majd olyan prosztaglandin készítmények, amelyek művi beavatkozás nélkül is lehetővé teszik a terhességmegszakítást.

[18] *Tendances démographiques dans le monde et dans ses principales régions.* A bukaresti NV számára készült jelentés.

[19] Uo.

[20] L. Tabah: *I. m.*

[21] Uo.

[22] *Tendances démographiques...* L. jelentés.

[23] L. Tabah: *I. m.*

[24] *World Bank Atlas* 1977.

[25] L. Tabah: *I. m.*

FEHÉR PESTIS

[1] Alfréd Sauvy: *Le navire. Revue française de sociologie* 1972/2.

[2] M. Reinhardt – A. Armengaud: *I. m.*

[3] Miltényi Károly: *A népesség szaporulata.* In: *Bevezetés a demografiába.*

[4] E. Van de Welde – J. Knodel: *Demographic Transition and Fertility Decline: the European Case.* Sidney, 1967.

[5] Demény Pál: *Early Fertility Decline Austria-Hungary: a Lesson in Demographic Transition, Daedalus* 1968. Spring.

[6] Vö. az 1869–1910. évi hivatalos népszámlálási adatokkal.

[7] R. K. Stix – F. W. Notestein: *Controlled Fertility...* Baltimore, 1940.

[8] M. Reinhard – A. Armengaud: *I. m.*

[9] Az ebben az alfejezetben szereplő kimutatásokat az *Anuarul statistic,* a környező szocialista országok hivatalos adatai, valamint a *Bevezetés a demográfiába* és a *Népesedéspolitika – a világ népességi problémái* (Bp., 1974) című kötetek alapján állítottam össze.

[10] *Population* 1976/6.

[11] *A Science et Vie, Der Spiegel,* valamint más folyóiratokban megjelent adatok nyomán.

[12] *Der Spiegel* 1978/45.

[13–14] *Science et Vie* 1977/7.

[15] A. Sauvy: *I. m.*

IMPONDERÁBILIÁK

[1] M. Reinhard – A. Armengaud: *I. m.*

[2] Huszár István: *Népesedéspolitikánk időszerű kérdései.* In: *Népesedéspolitika – a világ népesedési problémái.*

[3] *Élet és irodalom*, 1978/26.

[4] Lásd bővebben: *Fertility, Aspirations and Resources: a Symposium on the Easterlin Hypothesis. Population and Development Review* 1976/3–4.

[5] H. Bastide – A. Girard: *Attitudes des français sur le conjoncture démographique, la natalité et la politique familiale à la fin du 1976. Population* 1977/3. A tanulmányt ismerteti: *Demográfia* 1978/1.

[6] *Le Monde* 1979. május 10.

[7] A. J. Coale: *The Demographic Transition.* A bukaresti NV-n felolvasott tanulmány.

[8] H. Bastide – A. Girard: *I. m.*

[9] *Le Monde* 1979. május 10.

[10] *The USSR in figures.* Moszkva, 1976.

[11] A tanácskozásokról szóló beszámoló V. P. Tomin tollából a moszkvai *Szociologicseszkaja isszledovanyija* 1976/2. számában jelent meg. Ismerteti: *Valóság* 1976/11.

[12] J. Z. Holzer: *Aktualne prognozy demograficzne... Studia demograficzna* 1976/44.

HAZAI VALÓSÁG

[1] Veronica Giosu: *Populația României. Studiu geografico-economic.* (Rezumatul tezei de doctorat) Universitatea Al. I. Cuza, Iaşi, 1972 és Ioan Popovici: *Terra, prezent şi viitor.* Editura Albatros, Buc. 1978.

[2] Hivatalos statisztika és népszámlálási adatok.

[3] Natalia Giurgiu: *Populația Transilvaniei la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului XIX. Populație şi societate.* Studii de demografie istorică. Vol. I. Sub redacția Prof. Ştefan Pascu. Editura Dacia, Cluj, 1972.

[4] 1910. évi népszámlálási adat.

[5] Ioan Popovici: *I. m.*

[6] Az itt és a következőkben szereplő adatok, amennyiben nem áll mellettünk más forrásmegjelölés (és nem a saját számításaimon alapulnak, amire mindig külön utalok), az *Anuarul statistic* 1966–1978-as évfolyamaiból, valamint az 1977. évi népszámlálás előzetes adatait ismertető *Revista de statistică* 1977–1978-as évfolyamaiból származnak.

[7] *Az RKP XI. kongresszusa. 1974. nov. 25–28.* Politikai könyvkiadó, 1975, 601.

[8] I. Measnicov – Vl. Trebici: *Aspecte ale migraţiei interne şi urbanizarea în lumina rezultatelor preliminare ale recensămîntului din 5: I. 1977. Revista de statistică* 1978/4.

[9] I. Popovici: *I. m.*

[10] I. Şalapa: *Populaţia României sub semnul marilor prefaceri economico-sociale. Era socialistă* 1974/4.

[11] *Korunk* 1976/6.

[12] I. Measnicov – Vl. Trebici: *I. m.*

[13] Kriterion Könyvkiadó, 1978.

[14] *Korunk* 1976/6.